

OBSAH:

I.	Cíl metodiky	3
II.	Popis metodiky	4
1.	Úvod	4
2.	Včelařův rok	4
2.1.	Podletí	4
2.2.	Podzim	5
2.3.	Zima	6
2.4.	Předjaří	6
2.5.	Jaro	7
2.6.	Léto	8
3.	Požadavky na konstrukci úlu	8
4.	Požadavky na stanoviště včelstev	9
5.	Převozy včelstev, kočování	9
6.	Vybavení středisek	10
7.	Medobraní	11
7.1.	Plnění medu do obchodního balení	12
8.	Nemoci a nákazy	13
8.1.	Prevence	14
8.2.	Dezinfekce	14
8.3.	Tlumení nemocí a nákaz	15
III.	Seznam použité a související literatury	16

I.

CÍL METODIKY

České republice je kolem 48 000 chovatelů, kteří ošetřují asi 500 000 včelstev.

V současné době je chov včelstev popisován v mnoha publikacích a zpravidla nejsou zdůrazněny chyby, kterých se včelaři dopouštějí. Tato jsou pak v mnoha případech příčinou zhoršujícího se zdravotního stavu včelstev a nižšího užitku. To může mít za následek snižování počtu chovaných včelstev a tím omezení opylovací činnosti v zemědělské výrobě a volné přírodě.

Cílem této metodiky je předložit široké včelařské veřejnosti stručný přehled základních úkonů a opatření v chovu včelstev.

Metodika bude pomůckou pro všechny včelaře, profesionální i zájmové. Pro podrobnější prostudování aktuálních problematik jsou v přehledu použité literatury uvedeny potřebné odkazy.

II.

POPIS METODIKY

1. Úvod

Toto pojednání je určeno pro včelaře, a také pro všechny, kteří mají základní znalosti z chovu včel a biologie včely medonosné. Přináší včelařům důležité informace o správném ošetřování včelstev. Každý včelař by si měl uvědomit, zda nedělá chyby, které snižující užitek včelstev nebo zda nejedná v rozporu s platnou legislativou. Protože existuje značné množství metod ošetřování včelstev a úlových systémů, nebudeme hovořit o podrobném provádění, ale jen o obecnějších principech. Detaily v ošetřování včelstev se často liší také v závislosti na místních podmínkách.

Metodika je rozdělená tématicky na několik částí souvisejících přímo se včelařským provozem, t. j. ošetřování včelstev na stanovišti, nejdůležitější nemoci, odběr medných plástů, vytáčení, skladování medu a plnění do obchodního balení. Dále je věnována pozornost základním požadavkům na úl, kočování, provozní prostory.

2. Včelařův rok

Včelařův rok je rozdělen do fenologických období, jejichž nástup je signalizován rozkvětem včedčí rostliny a určitým stavem včelstva. Zejména větší včelaři se snaží minimalizovat počty zásahů do včelstva a tím šetřit pracovní čas, který má úzký vztah k ekonomice provozu. Tyto základní principy by nebylo dobré opomenout:

- Dostatek prostoru a zásob v podletí.
- Včasná příprava zimního prostoru (většinou plodiště) již v červnu, vyšší prostor pro plodování než jedno patro rámkové míry 39 × 24.
- Doplnění zásob do vysokého zimního prostoru.
- V zimě kromě provádění protivarroázních opatření zajištění klidu včelstvům a dostatečného přístupu vzduchu.
- Odběr zimních mrtvolek na vyšetření noseμόzy při odběru zimní měli.
- Jarní prohlídky s taxací, s cílem chovu bez slabých nebo nemocných včelstev po prohlídce.
- Po jarní prohlídce zajištění dostatku zásob, vody v blízkosti stanoviště a prostoru pro dostatečné plochy plodu.
- Rozšiřování, včasná stavba v dostatečném rozsahu.
- Při nárazových snůškách včasné rozšiřování.
- Důležitá je včasná plánovaná výměna matek.
- Včelstvo je nutné udržovat bez přestávky v plodování v období března až srpna.

2.1. Podletí

Nástup podletí je signalizován začátkem žní žita. Včelstva mají k dispozici poslední zdroje snůšky – slunečnici, druhé seče jetele, medovici, ve volné přírodě je bohatá nabídka pylu.

Po slunovratu a v důsledku poklesu intenzity snůšky dochází k postupné přirozené redukci síly včelstva. Včelstva obsedají postupně menší prostor. V tomto období se z plodu líhnou ve větší míře dlouhověké zimní včely, na jejich počtu závisí zimní a především jarní síla včelstva.

V dostatečně velkém úlovém prostoru (výhodnější je vyšší u nástavkových systémů), nesmí zůstat nevystavěné mezistěny a panenské plásty, neměly by tam být z minulého období ani černé tmavé plásty. Při zmenšování úlového prostoru nadbytečné a nepotřebné plásty skladujeme nebo zpracujeme na vosk. Po celé období je třeba dbát na dostatek pylových zásob a dostatek glycidových zásob, jejichž množství by nemělo klesnout pod 5–10 kg. Pokud se vytočí poslední med, je nutné ihned dodat 5–10 kg zásob. V doletu včel od stanoviště by měla být dostatečná nabídka pylu. Ke konci podletí je

nutné doplnit glycidové zásoby na množství 15–25 kg. V období slídivosti je nutno pracovat se včelstvy rychle a nedávat podněty ke slídění.

V podletí je nezbytné ochránit plod před poškozením varroázou. Provádí se monitoring výskytu roztoče *Varroa destructor* (účelné je orientačně sledovat dynamiku vývoje nákazy již od června. Mezi používané metody patří sledování denního spadu, vyšetření posledního trubčího plodu, sledování počtu roztočů ve vzorku narkotizovaných včel oklepem, popřípadě oklepem živých včel posypaných extra jemným práškovým cukrem.

Na konec podletí je vhodné plánovat výměnu matek.

Nejčastější chyby v tomto období:

- Včelstva mají nedostatek zásob, třeba i v části období, což má za následek omezení plodování, takže do zazimování jdou slabá.
- Včelstva trpí nedostatkem pylu, což se projeví negativně na dlouhověkosti včel.
- Příliš zúžená včelstva nemají dostatek prostoru pro plod a uložení pylových zásob.
- Neprovádí se monitoring výskytu roztoče *Varroa destructor*, při nepodchycení nákazy počátkem podletí hrozí zeslabení včelstev, popřípadě jejich úhyn ještě před počátkem zimy.
- Není ochráněn plod zimní generace včel před roztočem *Varroa*. Určité množství včel se líhne s vnitřním poškozením a ty potom hynou v průběhu září až října.
- Ponechané nedostavěné mezistěny nebo panenské dílo zmenší, popřípadě rozdělí úlový prostor a omezí tak prostor určený především pro plodování.
- K doplňování zimních zásob se použijí komerční tekutá krmiva s nižší stravitelností. V zimním období, při dlouhé době mezi prolety, je velké riziko poškození včelstev.

2.2. Podzim

Nástup období je charakterizován rozkvětem ocúnu. Venkovní teploty se snižují, noční klesají k bodu mrazu. V přírodě se vyskytuje poslední nabídka pylu, na polích z hořčice a svazenky vyseté na zelené hnojení.

Včelstvo omezuje plodování, při poklesech teplot pod 10 °C se začíná stahovat do chumáče v místech, kde se vylíhl poslední plod. Včely přestávají střežit česno a mění způsob ovládání úlové ventilace. V této době musí mít včelstvo uloženo dostatečné množství zásob na celou zimu a jaro, tedy 15–25 kg.

Množství zásob a množství včel (počet obsednutých uliček) je předmětem podzimní kontrolní prohlídky. Slabá včelstva se spojují nebo posilují oddělkem. Česna se ponechávají velká, ale s ochranou proti vniknutí hlodavců a rejsků. Totéž platí i pro očka. Spolehlivou ochranu zajistí pletivo, mřížka s velikostí ok

6 × 6 až 7 × 7 mm. Strůpek a horní část úlu je třeba upravit tak, aby v úlovém prostoru nezůstávala vlhkost unikající z chumáče. Pro sledování spadu a odběr zimní měli se vkládá na celé dno podložka. Provádějí se nařízená protivarroázní opatření.

Nejčastější chyby v tomto období:

- Nedostatek zásob, popřípadě zásoby uložené na místě pro zimní chumáč nedostupné, což může mít za následek úhyn hladem v průběhu zimy.
- Nedostatečně zajištěná česna proti vniknutí hlodavců a rejsek mohou zapříčinit škody požerem díla a včel.
- U úlů s plně zasíťovaným dnem je na větrnějším stanovišti úlový prostor zbytečně prochlazován a tím se zvyšuje zimní spotřeba zásob.
- Při nařízeném léčení proti varroáze se nepoužívají registrované léčivé přípravky a veterinární technické prostředky, popřípadě se nedodrží návod k jejich použití.

2.3. Zima

Podzim s postupným snižováním venkovních teplot přechází v zimu. Denní teploty klesají pod bod mrazu, pravidelný let včel ustává. Včelstva jsou stažená v chumáči, který se pohybuje nahoru, popřípadě do boku za zásobami. Včelstva až na výjimky nechovají před zimním slunovratem plod nebo jen minimálně. Čím jsou větší mrazy, tím potřebuje včelstvo více vzduchu. Na to je potřeba dbát hlavně v době, kdy hrozí uzavření česna mokřým těžkým sněhem.

V tomto období včelstva potřebují klid, provádějí se pouze nařízená protivarroázní opatření započatá na podzim. V lednu a počátkem února se odebírá zimní měl k vyšetření na varroázu. Z podložek můžeme při odběru měli vyčíst mnoho o stavu včelstva. Můžeme tak najít včelstva, kterým hrozí úhyn, především hladem, na zásobách. Užitečné je odebrat vzorky mrtvolek k vyšetření na nose mózu.

Nejčastější chyby v tomto období:

- Při nařízeném léčení proti varroáze se nepoužívají registrované přípravky, popřípadě se nedodrží návod k jejich použití.
- Při nepropustnosti strůpku úlu, popřípadě horního nástavku, se v úlovém prostoru mimo dna sráží nežádoucí voda.
- Česna ucpaná sněhem nepropouštějí dostatek vzduchu.